

MŰHELY

MOLNÁR TIBOR

A BÁCS-BODROG VÁRMEGYÉBEN KIALAKULT ÁLLAPOTOK 1914 NYARÁN

A szarajevói merénylet¹ – amelynek híre pillanatok alatt bejárta Európát – alapjaiban rengette meg a Monarchiát. Noha a meggyilkolt trónörökös – Ferenc Ferdinánd – köztudottan nem volt népszerű Magyarországon, a császári család eminens tagjának és feleségének tragikus halála mégis sokkolta a magyarországi közvéleményt.

Miután kitudódott, hogy a helyszínen elfogott merénylők – Nedeljko Čabrinović² és Gavrilo Princip³ – szerb nemzetiségűek, már a merénylet napján – június 28-án az esti órákban – szerbellenes pogromra került sor Szarajevó-szerte. A horvátokból és bosnyák-muzulmánokból álló csőceslék valóságos bosszúhadjáratot indított a szarajevói szerbek ellen: feldúlták a Jeftanović-féle Európa Szállót, a szerb kereskedők boltjaiból kirármolták az árut, megtámadták a prominens szerbek lakásait, de a görögkeleti templomot, a „Prosvjeta”⁴ szerb művelődési egyesület székházát és a *Srpska riječ* című szerb napilap szerkesztőségét sem kímélték. A közrend helyreállítása céljából a karhatalmat – a csendőrséget, valamint a városban állomásozó katonaságot is – az utcákra vezényelték. Erre azonban már csak akkor került sor, amikor a rendbontók visszahúzódtak: a hatóságok – a pattanásig feszült helyzetben – a város szerb lakosságának védelmében nem kívántak konfrontálódni a „jogos” haragjukat ily módon levezető bosnyákokkal és horvátokkal.

A következő napokban Bosznia más városaiban – Mosztár, Zenica, Doboj, Tuzla – is, de Horvát-Szlavonországban – Zágráb, Diakovár, Petrinja – és Dalmáciában – Split, Dubrovnik – is történtek szerbellenes atrocitások, amelyek során fizikailag is bántalmaztak szerb nemzetiségű polgárokat.

Hamarosan az is kiderült, hogy az összeesküvés szálai Szerbiába, egyenesen Belgrádba vezetnek. Ez Monarchia-szerte még inkább fokozta a szerbellenes hangulatot, és fennállt annak a veszélye, hogy pogromra kerülhet sor akár Magyarországon is. Hogy ez nem következett be, az annak tudható be, hogy a magyar közvélemény elsősorban Szerbiával, és nem a Magyarországon élő szerbekkel azonosította Principéket.

¹ 1914. június 28-án egy szerb anarchista, Gavrilo Princip Szarajevóban megölte Ferenc Ferdinánd osztrák–magyar trónörökösét és feleségét, Chotek Zsófiát.

² Čabrinović, Nedeljko (Szarajevó, 1895. február 2. – Theresienstadt, 1916. január 20.) boszniai szerb nyomdász, a szarajevói merénylet résztvevője. A szarajevói merénylet kapcsán lefolytatott büntetőperben – mivel még nem törlötte be a 20-ik életévét – 20 év börtönbüntetésre ítélték.

³ Princip, Gavrilo (Obljaj, 1894. július 25. – Theresienstadt, 1918. április 28.) boszniai szerb diák, a szarajevói merénylet elkövetője. A szarajevói merénylet kapcsán lefolytatott büntetőperben – mivel még nem törlötte be a 20-ik életévét – 20 év börtönbüntetésre ítélték.

⁴ 1902-ben alakult meg Szarajevóban a szerb kultúra ápolásának céljával.

Magyarországon – Horvát-Szlavónország nélkül – az 1910-es népszámlálás szerint 461 ezer szerb élt, ami az összlakosság 2,5%-át képezte. Ez az adat lényegesen másként fest ha figyelembe vesszük, hogy az ország négy déli megyéjében – Bács-Bodrog, Torontál, Temes és Krassó-Szörény – koncentráldott a magyarországi szerbség több mint 93%-a 430 ezres lélekszámmal. Torontál vármegyében a szerbek az összlakosság 32%-át, Bács-Bodrogban pedig a 17%-át képezték. Bács-Bodrog vármegyét kivéve a másik három vármegye közvetlenül határos volt Szerbiával, és a szerb lakosság zöme a szerb–magyar határtól mért 150-200 km-es sávban élt.

A magyarországi szerbek kulturális központja a XIX. század közepétől Újvidék volt, ahol 1864-től a Matica srpska⁵ – a kor legjelentősebb szerb művelődési intézménye – is székel. Bács-Bodrog vármegye közigazgatási központja Zombor volt, de a megye legjelentősebb városának a közel 100 ezer lakosú Szabadka számított. Szabadkán a szerbek a lakosság mindössze 3,5% képezték, a másik – a magyarság szempontjából lojálisabbnak minősülő – délszláv népcsoport, a katolikus bunyevácok a lakosság jelentős hányadát, 35%-át alkották. Szabadkán 1914. június 30-án jelentek meg azok a falragaszok, amelyek a szarajevói merényletről tájékoztatták a közvéleményt.⁶

Július 1-jén a megyei napilapnak számító *Bácskai Hírlap* címlapján jelent meg vezércikk Gyóni Géza⁷ – a későbbi tragikus sorsú katona-költő – tollából, aki akkoriban a lap főmunkatársa volt. Gyóni írásában rámutatott, hogy a magyarság a déli végeken hátrányos helyzetbe került a nemzeti kisebbségekkel – elsősorban a szerbekkel – szemben: „Mert ne felejs el magyarom, hogy úgy fordult a világ kereke: mielőtt egy lépést teszel ebben a hazában, előbb mindenkitől bocsánatot kell kérned, aki csak rokonságot tart itt valamely délszláv államocskával: előbb körül kell tekintened, hogy beleegyező pillantása kíséri-e lépésedet azoknak, akik olyan boldogok, hogy egy-egy balkáni nép rokonainak vallhatják magukat...”⁸

Kiemelte, hogy a Szerbia, és a többi szomszédos állam a határon belül élő nemzettestvéreikkel karöltve Magyarország területi épségére törnek: „Mert ha házat építesz, ők arra gondolnak, hogy abban a házban az ő gyermekeik fognak letelepedni, ha üzletet alapítasz, ők arra gondolnak, hogy abban az üzletben az ő unokáik fognak meggazdagodni, ha földet vásárolsz, ők arra gondolnak, hogy azon a földön az ő fiaik fogják learatni a kalászt. Te csak izzadd a verítéket, ők már elvégezték egymás között a te sorsodat. Ők már megrajzolták a térképet, amelyen visszafelé folyik a Maros és amelyen a Duna és a Dráva hullámai mindkét parton az ő földjüket öntözik...”⁹

A bácskai városokban – akárcsak országszerte – rendkívüli közgyűléseket hívtak össze. Valamennyinek csupán egyetlen napirendi pontja volt: részvétkifejezés a szarajevói merénylet kapcsán. Zenta rendezett tanácsú város képviselő-testületének 1914. július 3-ai rendkívüli közgyűlésének is a szarajevói merénylet volt a témája. Az elnöklő Szárich

⁵ 1826. január 21-én alakult meg Pesten, mint irodalmi és könyvkiadói társaság. Újvidéken 1864. április 30-án kezdte meg működését.

⁶ Történelmi Levéltár, Szabadka. F. 002 – Szabadka Szabad Királyi Város Tanácsának Iratai, 1861–1918. (TL Sz.) 4043. doboz: Polgármesteri Hivatal. 1080/1914 sz.

⁷ Gyóni (szül. Áchim) Géza (1884–1917) költő, újságíró.

⁸ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 1.) 146. sz. Nagy, néma gyászban. 1. o.

⁹ Uo.

Géza¹⁰ polgármester a következő szavakkal nyitotta meg az ülést: „A mindnyájunkat mélyen lesújtó és megrendítő csapás, mely Őfensége Ferenc Ferdinánd fennkölt szellemű szeretett trónörökösünk és fenséges neje Hohenberg Zsófiának gyilkos merénylet folytán beállott halálesetével merült fel, Zenta város királyhű közönségét is arra készíti, hogy szívéből eredő legmélyebb bánatának és gyászának egyrészt, másrészt pedig szeretett agg Uralkodónk iránt érzett igen mély részvételének adjon kifejezést.”

A jegyzőkönyv tanúsága szerint a testület a megszavazott véghatározatban részvétét és – az elkövetkező lehetséges háború kapcsán – hűségét, valamint lojalitását fejezte ki az uralkodó iránt: „Felséges Urunk, Apostoli Királyunk!

Őfensége Ferenc Ferdinánd királyi herceg, trónörökös úr és fenséges felesége Hohenberg Zsófia hercegnő nagyaszonny halála felett Zenta rendezett tanácsú város közönsége a legmélyebb gyász érzületével fejezi ki igaz szívből fakadó részvétét Felséges Királya előtt és a válságos időkben, a népeknek fajok szerinti tömörülődése korszakában a Monarchia egyes, a saját fajú külhatalmaihoz szító nemzetiségeinknek a Felséged Uralkodó Háza és az Uralkodó Háza való utaltságában egyedülálló, rendületlenül királyhű magyar nemzet elleni törekvései, végzetes következményű merényletei napirendjén – a hűséges magyar nemzet ragaszkodásával szeretettel nyilvánítja törhetetlen alattvalói hűségét.”

Határoztak továbbá arról, hogy a meggyilkolt trónörökös-pár temetéséig – az országos gyász miatt – minden nyilvános mulatságot és zenés rendezvényt betiltanak, illetve hogy a temetés ideje alatt az üzletek, kávéházak zárva tartanak.

Valamennyi történelmi vallásközösség Bácska-szerte gyászistentiszteletet tartott. Ezekben a dél-magyarországi szerb közösség kiemelkedő személyiségei is részt vettek – Újvidéken Mitrofan¹¹ püspök is –, ezzel demonstrálva lojalitásukat.¹² Mitrofan püspök a merényletet követő napokban pásztorlevelet bocsátott ki, amelyben a szarajevói merényletet elítélve így fogalmazott: „Ez a pokoli büntett, amely az egész művelt világban undort és iszonyt keltett, mély gyászba borította az egész Monarchiának a nemzetiségeit, akik a magas trón iránt tántoríthatatlan hűséggel és odaadással viseltetnek.”¹³

Szabadkán, Lifka Sándor¹⁴ mozijában már július első napjaiban bemutatták – az országban elsőként – a szarajevói merénylet kapcsán készült filmösszeállítás.¹⁵ Az eset, miszerint „a szerblakta vidék egyik városában a mozgóképszínház a szarajevói merénylettel kapcsolatos képeket adott elő rendes műsora keretében” hamarosan a belügyminiszter tudomására jutott. A további vetítést július 14-ei keltezésű bizalmas utasítással a miniszter betiltotta, mert a kérdéses film vetítése „a közönség kevésbé fegyelmezett alsóbb rétegeiben állam- és közrendellenes mozgalmak előidőzője lehet...”¹⁶

A belügyminiszter több ízben reagált annak a propagandának az ügyében, mely szerint bizonyos ügynökségek hirdetésekkel és felhívásokkal próbálkoznak, hogy a „magyarországi szerb nemzetiségű lakosok közül minél többeket bírjanak rá az újonnan meghódított szerb területekre való kivándorlásra, illetve az ottani letelepedésre.” A rendőrkapit-

¹⁰ 1906 és 1920 között Zenta város polgármestere.

¹¹ Mitrofan püspök (Milan Šević) (1854–1918) 1899-től a Szerb Pravoszláv Egyház újvidéki püspöke.

¹² *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 2.) 147. sz. Újvidék gyásza. 3. o.

¹³ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 3.) 148. sz. A bácskai szerbek gyásza. 5. o.

¹⁴ Lifka Sándor (1880–1952) mozitulajdonos, a kinematográfia közép-európai úttörője.

¹⁵ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 4.) 149. sz. A szarajevói rémnapok. 5. o.

¹⁶ TL Sz. 3892. d. Polgármesteri Hivatal – Bizalmas Iratok. 21/1914 res. sz.

tány jelentése szerint azonban Szabadkán és környékén nem nyilvánult meg ilyen irányú propaganda.¹⁷

A július 10-én a *Bácskai Hírlap* a címlapján közölte gróf Tisza István miniszterelnök válaszát, amelyet Andrassy¹⁸ grófnak a szarajevói merénylet ügyében hozzá intézett interpellációjára adott. A miniszterelnök a képviselőházhoz szólva a magyarországi szerbségre vonatkozóan is véleményt nyilvánított. Örömet fejezte ki, hogy a szerbek többségének lojalitása gyanú fölött áll. Rámutatott, hogy csírájában kell elfojtani minden államellenes mozgalmat, azonban nem szabad megalapozatlan gyanút érzékeltetni azokkal a szerb polgárokkal szemben, akik arra nem szolgáltattak okot. Meggyőződését fejezte ki, hogy a lojális szerbség hűséggel helyt fog állni a veszedelmes pillanatokban is. Tisza nyilatkozata alapján a sajtó megállapította, hogy a miniszterelnök teljesen tudatában van a magyarországi délszlávok – különösen a szerbek – helyzetének fontosságával.¹⁹

Matkovits Béla újvidéki főispán is nyilatkozott a magyarországi szerbek magatartásáról. Kifejtette, hogy a magyarországi szerbeknek semmi közük nincs a szarajevói merényletnek és a Szerbiából kiinduló agitációhoz. Rámutatott, hogy Újvidéken államellenes mozgalom nem tapasztalható, és hogy a legnagyobb rend uralkodik. Elmondta, hogy az ottani szerbek hűséges és lojális magyar hazafiak, akikre nem hat a Monarchia-ellenes szerbiai politika. A nemzeti gyászban a szerbség – élükön Mitrofan püspökkel – teljes mértékben részt vállalt. Matkovits főispán végezetül kiemelte: „Újvidéken semminemű különleges intézkedés nincs és nem is lesz, mert arra semmi szükség nincs, a kormánynak is ez értelemben tettem előterjesztést, mert legteljesebb mértékben bízunk a mi hazafias szerbségünk kipróbált hűségében.”²⁰

Valószínű, hogy Matkovits főispán a kötelező kincstári optimista hangnemet ütötte meg, hiszen nyilatkozata nem fedte teljes egészében a valóságot. Matkovits úr nyilvánvalóan nem látta azokat a divatos, szinte minden tehetősebb szerb családhoz eljutott – nemcsak szerbiai keletkezésű, de a Monarchia nyomdáiban is napvilágot látott – szerb kalendáriumokat, melyekben az osztrák–magyar uralkodó arcképe helyett szinte szabályszerűen a Karađorđević–dinasztia tagjainak képei díszeltek.

A „hazafias érzelmeket” nem szolgálhatták azok a dicsőírók, melyeket már korábban – az első és második balkáni háborúk idején – a szerb hadsereg dicsőséges haditetteiről zengedeztek Magyarország déli területein. Nem olvashatta a főispán úr az Újvidéken megjelenő szerb lapokat sem, mert ezekből – ha álcázottan is de – látható volt a honi szerbség politikai kedélyek változása. A szükséges formát azonban a lapok kínos precizitással betartották, ezért cenzúrázásról – ekkor még – szó sem lehetett. Megállapítható, hogy Matkovics főispán úr akaratlanul is félretájékoztatta a magyar közvéleményt, de nem ő volt az egyetlen, aki nem fogta fel a leselkedő veszélyt.²¹

Dr. Kalmár Antal a *Magyarország* 1914. július 15-ei számában megjelent *A szerb kérdés* című vezércikkében szintén nagyfokú tájékozatlanságról tanúskodott azokban a sorsdöntő időkben, amikor talán a dolgok pontosabb felmérésével sikeresebb politikai irány-

¹⁷ TL Sz. 3892. d. Polgármesteri Hivatal – Bizalmas Iratok. 21/1914 res. sz.

¹⁸ Andrassy Gyula, csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf (1860 – 1929) politikus, jogi szakíró.

¹⁹ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 10.) 154. sz. Tisza válasza. A szarajevói események külpolitikai és belpolitikai vonatkozásai. A magyarországi szerbek. I. o.

²⁰ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 11.) 155. sz. Matkovits főispán az újvidéki szerbektől. 2–3. o.

²¹ *Magyar Szó*, 2004. június 30. A szarajevói merénylet 90. évfordulója. 4. o.

vonalat lehetett volna felvenni. Dr. Kalmár így vélekedett: „Nincs tisztább kérdés a szerb kérdésnél, de csak akkor, ha annak alaptételeit tudjuk. Először is tudnunk kell, hogy a szerbiai szerbek Ausztriát és Bécsset gyűlölik, de nem gyűlölik a magyarokat... Másodszor a nagyközönség ebben a szerb kavarodásban éppen nem tudja, hogy mit akar Szerbia? Azt hiszi, hogy el akarja tőlünk venni Bácskát, Torontált, egyszóval, a Délmagyarországot. Ebből egy betű sem igaz.”

Dr. Kalmár így folytatta: „Hogy Szerbia ezt akarná: azt még a legszélsőbb, a legdühösebb szerb újság sem írta soha. Az egyáltalán nem olvasható a szerb lapokban, hogy a szerbek a Száván is, át akarnának jönni. Honnan van hát a közvéleménynek ez a pokoli megfertőzése? Onnan, hogy az eszmét Bécsből dobták ki, hogy Szerbia Délmagyarországra aspirál, onnan táplálják, a magyar közvélemény pedig fölül ennek a bécsi mérgezésnek, s az öklét rázza Szerbiára... Mi hát mégis ennek a szerb kavarodásnak a végső tárgyi oka? Egyetlen egy szóval rá lehet mutatni: keresd Boszniát, és ne Magyarországot... Meg kell tehát értenünk, hogy a szerbek nem Magyarországra fenik fogukat, hanem Boszniára... Az annexióval ugyanis egy ősrégi tiszta szerb föld csatoltatott a kettős monarchiához.”

Dr. Kalmár ez után hosszadalmasan azt magyarázza, hogy a szerbeknek Bosznia annyit jelent, mint a magyaroknak Erdély. Bosznia csatolása a Monarchiához dr. Kalmár szerint elsősorban a Habsburg-dinasztia politikája volt, amely örök ellentétben állt a magyar nemzeti politikával. A trónörökösnek tehát nem a magyar nemzeti, hanem a dinasztia politikája miatt kellett meghalnia. „Ez a dinasztikus politika hozta a nyakunkra a tomboló délszláv eszmét, mégpedig a nagy szerb és nagy horvát eszme képében... Két délszláv királyság akar kialakulni; egy katolikus-horvát, és egy ortodox-szerb. A katolikus délszláv királyság, vagyis Nagy Horvátország ki akar alakulni a mai Horvát-Szlavón-Dalmátországból, Fiuméből, Muraközéből, Ausztria szlovén tartományaiból és végül Bosznia-Hercegovinából. Az ortodox délszláv királyság, vagyis Nagy-Szerbia ki akar alakulni a mai Szerbiából, Ószerbiából, Macedónia északi részéből, Montenegróból és végül Bosznia-Hercegovinából... Mind a kettő ugyanabból a területből, Bosznia-Hercegovinából akarja birodalmának a fundamentumát lerakni: a két délszláv királyság egymás mellett meg nem állhat, s így a horvát és szerb nagy délszláv királyságok inkompatibilisek. Vagy az egyik, vagy a másik, de a kettő egyszerre nem existálhat... Érzik ezt úgy a horvátok, mint a szerbek, s éppen ezért a két nemzet között kiegyenlíthetetlen az ellentét, s szinte halálos gyűlölködésű versengés indult meg Bosznia és Hercegovina birtoklásáért. Az egyiket irányítják Zágrábból, a másikat irányítják Belgrádból. Vitathatatlan azonban, hogy az annexió következtében a horvátok vannak előnyben. A sarajevói dráma történeti forgatagában az események úgy festenek, mintha a szerbek ellenünk, a horvátok pedig mellettünk volnának. Tudnunk kell azonban, hogy a szerbek nem a magyarok, hanem a horvátok ellen vannak...”²²

1914. július közepén már különböző rémhírek terjedtek. A legmeghatározóbb az volt, mely szerint Belgrádban pogromot készítenek elő az ott tartózkodó osztrák–magyar alattvalók ellen – szerencsére ilyen cselekményekre nem került sor. Az országgyűlésben is egyre sűrűbben szóba került a Dél-Magyarországon kialakult helyzet. Szmrecsányi György²³ képviselő szerint a Délvidék nem mentes a nagyszerb propagandától, és a meg-

²² *Magyar Szó*, 2004. július 1. A sarajevói merénylet 90. évfordulója. 5. o.

²³ Szmrecsányi György, szmrecsányi (1876–1932) főispán, országgyűlési képviselő.

alázást tovább tűrni nem lehet. Feltűnően nagynak tartja a Szerbiából érkező katonaszökevények számát, akik szerinte valójában kémek. Arra is rámutatott, hogy a Rigómezőn Szent Vid-napján²⁴ megtartott ünnepségen feltűnően sok magyarországi szerb is részt vett. Válaszában a miniszterelnök leszögezte, hogy a háború a végső megoldás „sohasem késhet elég soká.” A magyarországi szerbekkel kapcsolatosan Tisza felhívta az interpellálót, hogy a birtokában lévő adatokat bocsássa a hatóságok rendelkezésére. Felszólalását – a tudósítás szerint – nagy taps fogadta, amely a parlamenti félkör jobb oldaláról, a kormánypárti padsorokból érkezett.²⁵

A helyzet, nemcsak a nagypolitika szintjén, hanem a mindennapi életben is mind feszültebbé vált. Szerbia már csendben mozgósított.²⁶ Újvidékről 1914. július 22-én érkezett hírek szerint Szerbiából felhívást intéztek a magyarországi szerbekhez, hogy bojkotálják az osztrák és magyar cégek termékeit, szolgáltatásait: ne vásárolják, és ne vegyék igénybe azokat.²⁷

Július 24-én olyan alaptalan álhír röppent fel, hogy a Bácska szívében fekvő, zömmel szerbek lakta Szenttamáson, amely az 1848/49-es szabadságharc idején a lázadó szerbek fellegvára volt, zendülés tört ki. A rémhírt hamarosan cáfolták mondván, hogy az emberek a mezőn vannak, folyik a békés aratás.²⁸ 1914. július 26-án megkezdődött a mozgósítás, amely Dél-Magyarországot is érintette: immáron kétségtelenné vált, hogy a háború ki fog robbanni. Az események nagyon felgyorsultak: Nagybecskerekéről július 28-án arról érkezett hír, hogy szerb összeesküvést lepleztek le. A lefolytatott házkutatások igazolták ezt, hiszen a pravoszláv templomban és a Dundjerski-féle sörgyárban bombát és fegyvereket találtak: letartóztattak 15 tekintélyes nagybecskereki szerb nemzetiségű polgárt, köztük a város rendőrkapitányát is.²⁹ Négy bácskai község – Óverbász, Futak, Csúrog és Zsablya – szerb pópáját és tanítóját államellenes izgatás miatt a péterváradí erődbe internálták.³⁰

Kecskeméten a hadbíróóság egy szabadkai szerb nemzetiségű huszárt parancsmegtagadás és zendülés miatt statáriális eljárásban halálra ítélte.³¹

Szabadkán is megkezdődött a háború éltetése: július 27-én az esti órákban „...néptömegek járták be a város utcáit, és katonazenekar hangjai mellett hazafias dalokat énekeltek... Ezt a népet senki sem tarthatja többé vissza igazságos harcától, melyet a jobb jövőért indított.”³² Adva voltak a feltételek: kezdődhetett a háború, amely szenvedést, könnyeket és halált zúdított a világra. Az, hogy a nemzetiségek – közöttük a Bács-Bodrog és Torontál vármegyékben élő szerbek – mennyire voltak lojálisak Magyarországhoz, az valójában 1918 őszén derült ki, amikor szinte gondolkodás nélkül deklarálták elszakadásukat és csatlakozásukat anyaországaikhoz.

²⁴ Szent Vitus napja – szerbül Vidovdan – a Gergely-naptár szerint június 28-ára esik. Az 1389-ben ezen a napon lezajlott rigómezei csata alapján az egyik legjelentősebb szerb nemzeti ünnep. 1914-ben ezen a napon történt a sarajevói merénylet.

²⁵ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 16.) 159. sz. A nagyszerb propaganda a Házban. Tisza István nyilatkozata. 3. o.

²⁶ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 22.) 164. sz. A szerb mozgósítás. 3. o.

²⁷ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 22.) 164. sz. Szerb bojkott a magyar kereskedők ellen. 1. o.

²⁸ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 24.) 166. sz. Álhír a szenttamási zendülésről. 5. o.

²⁹ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 28.) 169. sz. Szerb összeesküvés Nagybecskereken. 1. o.

³⁰ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 28.) 169. sz. Elfogott szerb pópák és tanítók. 2. o.

³¹ *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 28.) 169. sz. Agyonlőtt szerb huszár. 2. o.

³² *Bácskai Hírlap*, XVIII. (1914. július 28.) 169. sz. Szabadka harci lázban. 3. o.

Tibor Molnár

THE SITUATION IN BÁCS-BODROG COUNTY IN SUMMER 1914

Abstract

Following the Assassination at Sarajevo, pogroms threatened the Serbs living in the Austro– Hungarian Monarchy. These events did not affect the counties Bács-Bodrog, Torontál and Temes where the bulk of the Serbs in Hungary lived. In spite of the tense situation the Hungarian political elite, with Prime Minister Count István Tisza at its head, trusted the loyalty of the minorities, including that of the Serbs. This impression was supported by the statements of Orthodox Bishop Mitrofan, religious and spiritual leader of the Serbs living in Hungary. The situation on the field, however, was completely different: a number of conspiracies were discovered in the southern regions of Hungary in July 1914 in which citizens of Serbian nationality were planning actions against the state. The real standing point and aspiration of the Serbs revealed itself in November 1918 when they declared the territory's joining to Serbia.

Tibor Molnár

DIE ZUSTÄNDE IM KOMITAT BÁCS-BODROG IM SOMMER 1914

Resümee

Im Anschluss an das Attentat von Sarajevo fanden in den von Serben bewohnten Gebieten der Monarchie Pogrome statt. Diese Ereignisse betrafen jedoch nicht die Komitate Bács-Bodrog, Torontál und Temes, wo die Mehrheit der in Ungarn lebenden Serben angesiedelt war. Trotz der angespannten Lage vertraute die ungarische politische Elite – mit Graf István Tisza an der Spitze – auf die Treue und Loyalität der Nationalitäten, so auch der in Ungarn lebenden Serben. Diesen Eindruck verstärkte in seinen Äußerungen auch der religiöse und geistige Leiter der Serben in Ungarn, der orthodoxe Bischof Mitrofan. Draußen, unter den Menschen war die Situation aber eine ganz andere: Im Juli 1914 wurden in den südlichen Gebieten Ungarns gleich mehrere Verschwörungen aufgedeckt, bei denen Bürger serbischer Nationalität gegen den Staat konspirierten. Der tatsächliche Standpunkt und die wahre Bestrebung der Serben kamen im November 1918 ans Licht, als sie deklarierten, dass sich das Gebiet Serbien anschließe.

Tibor Molnár

LA SITUATION DANS LE COMITAT DE BÁCS–BODROG EN ÉTÉ 1914

Résumé

Après l'attentat de Sarajevo, des pogroms ont été perpétrés dans les régions de la Monarchie habitées par les Serbes. Les comitats de Bács-Bodrog, de Torontál et de Temes, dans lesquels vivaient la plupart des Serbes de Hongrie, n'étaient pas concernés par ces événements. Malgré la situation tendue, l'élite politique hongroise, avec le premier ministre István Tisza en tête, avait confiance en la fidélité et en la loyauté des nationalités, dont les Serbes de Hongrie. Cette confiance fut basée, entre autres, sur les déclarations de l'évêque orthodoxe Mitrofan, chef religieux et spirituel des Serbes de Hongrie. Cependant, la situation fut tout autre sur le terrain : en juillet 1914, dans le Sud de la Hongrie, plusieurs complots ont été découverts dans lesquels des citoyens de nationalité serbe conspirent contre l'État. La position et l'ambition réelles des Serbes n'ont été révélées qu'en novembre 1918 lorsqu'ils ont déclaré le rattachement de la région à la Serbie.

Тибор Молнар

ОБСТОЯТЕЛЬСТВА СЛОЖИВШИЕСЯ В КОМИТАТАХ БАЧ-БОДРОГ ЛЕТОМ 1914 ГОДА

Резюме

После убийства в Сараево на территории Монархии в районах, населенных сербами проходили погромы. Эти события не касались комитатов Бач-Бодрог, Торонтал и Темеш, в которых проживало большинство венгерских сербов. Несмотря на сложившуюся напряженную ситуацию венгерская политическая элита – во главе с главой правительства графом Иштван Тиса – надеялась на преданность и лояльность меньшинств, в том числе и отечественных сербов. Это впечатление подкреплял в своих выступлениях религиозный и духовный лидер сербов в Венгрии, православный епископ Митрофан. Но однако в местности ситуация сложилась совершенно иначе: в июле 1914-ого года на юге Венгрии появилось ряд таких организаций, в которых граждане сербской национальности вступали в заговор против государства. Реальное положение сербов и их стремлений выяснилось в ноябре 1918-ого года, когда декларировали присоединение территории к Сербии.